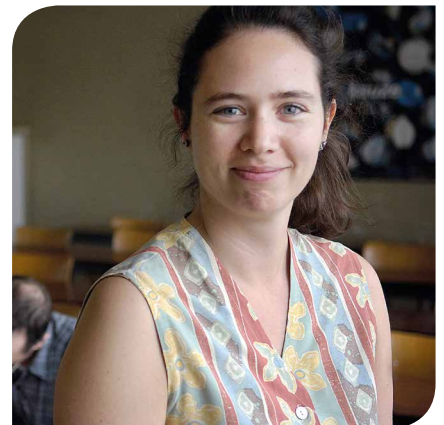

Onderwijsloopbaan- begeleiding

Visietekst van het GO!

3 juli 2015

GO! onderwijs van de
Vlaamse Gemeenschap

Samenvatting

In deze visietekst gaan we uit van een aantal bouwstenen; centrale elementen in de benadering van het concept 'onderwijsloopbaanbegeleiding'. Cruciaal is de emancipatorische, ontwikkelingsgerichte benadering, waarbij we de leerling ondersteunen en begeleiden zodat hij zelfstandig keuzes kan maken. We zien dit als een proces, dat zich afspeelt binnen het hele onderwijscurriculum, waaraan systematisch en regelmatig aandacht wordt geschonken als een vast onderdeel van de leerlingbegeleiding.

Onderwijsloopbaanbegeleiding moet geïntegreerd worden in de klas- en schoolwerking en alle actoren moeten erbij betrokken en op elkaar afgestemd zijn.

Een goed OLB-beleid, ten slotte, maakt maximalisatie van gelijke kansen mogelijk voor alle leerlingen, als het rekening houdt met contextuele factoren en als het talent- en competentiegericht wordt aangepakt.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Korte historiek	4
2 Onderwijsloopbaanbegeleiding en het PPGO!	4
3 Universele rechten en decretale plichten	5
4 Onderwijsloopbaanbegeleiding in al haar dimensies	6
5 Proactief groepsgericht én individueel	7
6 Inspelen op maatschappelijke evoluties	7
7 Niveau- en schooloverstijgend	8
8 Een zijsprong – bruggen van secundair naar hoger onderwijs	8
9 Bibliografie en referenties	9

1| Korte historiek

Opeenvolgende maatschappelijke evoluties bepaalden hoe de onderwijsloopbaanbegeleiding werd ingevuld. Studie- en beroepskeuze werden levens- en loopbaankeuze. De termen 'loopbaanleren' en 'onderwijsloopbaanbegeleiding' deden hun intrede. Advies en oriëntering op scharniermomenten maakten plaats voor keuzebegeleiding¹ of beslissingsondersteuning met aandacht voor een leven lang en levensbreed leren. **De verantwoordelijkheid voor de begeleiding kwam steeds meer bij de school² te liggen. Het CLB ondersteunt de school daarin en begeleidt daarnaast ook leerlingen die moeilijkheden ervaren bij het maken en realiseren van hun keuzes, in samenwerking met alle betrokken actoren³.** Maatschappelijke ontwikkelingen zullen ook in de toekomst invloed uitoefenen op dit terrein, een blijvende uitdaging.

2| Onderwijsloopbaanbegeleiding en het PPGO!

In de onderwijsloopbaan van een leerling⁴ zijn er fasen waarin een keuze moet gemaakt worden (collectieve scharniermomenten genoemd), maar er zijn ook situaties waarin individuele keuzes nodig zijn. Beide aspecten komen aan bod in de begeleiding van leerlingen.

In het pedagogisch project van het GO! zijn waarden terug te vinden als emancipatorisch werken, kritische zin en zelfsturing om de eigen talenten en capaciteiten te ontwikkelen. Waarden die centraal staan in deze visie.

Het GO! omschrijft 'onderwijsloopbaanbegeleiding' als volgt: **"Onderwijsloopbaanbegeleiding betekent de leerling, met zijn⁵ persoonlijke en contextuele aspecten, versterken bij het maken van keuzes, binnen een krachtige onderwijsleeromgeving gedurende zijn leer- en ontwikkelingsproces, met oog voor de optimale realisatie van zijn talenten, capaciteiten, attitudes, waarden en interesses in functie van zijn deelname aan het maatschappelijke leven"**.

Elke leerling is een vip. Dat betekent voor ons dat we leerlingen benaderen als unieke persoonlijkheden. Elke leerling is een waardevol individu met eigen interesses en talenten⁶. We zijn ervan overtuigd dat die kunnen ontwikkeld worden en leggen de focus op groeimogelijkheden eerder dan op beperkingen. We geloven dat iedereen kan leren om, binnen zijn ontwikkelingsmogelijkheden, zijn individueel traject uit te stippelen en zich hiervoor verantwoordelijk te voelen.

¹ Lacante, M., Van Esbroeck, R., Met een dynamische keuzebegeleiding naar een effectieve keuzebekwaamheid. In opdracht van de Vlaamse minister voor Onderwijs en Vorming, in het kader van het 'OBPWO-programma'. Brussel/Leuven: Vrije Universiteit Brussel/Katholieke Universiteit Leuven, & D Vos, A. (2008).

² Onder 'school' verstaan we ook centrum voor deeltijds onderwijs (CDO) en centrum voor volwassenenonderwijs (CVO).

³ Visietekst onderwijsloopbaanbegeleiding CLB GO! (2013).

⁴ Met 'leerling' wordt ook cursist in het volwassenenonderwijs bedoeld.

⁵ 'Zijn'/'hem' kan in de tekst vervangen worden door 'haar'.

⁶ http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/subsites/GOjobs/wiezijnwij2/Pages/IedereenVIP2.aspx

3| Universele rechten en decretale plichten

Iedereen ongeacht afkomst of achtergrond (cultureel, sociocultureel, etnisch, sociaaleconomisch, gender, taal, overtuiging, beperking,...) heeft recht op optimale leer- en ontwikkelingskansen bij zijn deelname aan het maatschappelijke leven. Hierbij moeten er soms moeilijke keuzes worden gemaakt. Dit keuzeprocess verloopt niet voor iedereen en op elk moment even gemakkelijk, zodat aanmoediging en ondersteuning nodig kunnen zijn.

Verskillende actoren kunnen een rol opnemen bij het vormgeven van onderwijsloopbaanbegeleiding. **De leerling is hierbij de centrale actor.** Mogelijke andere actoren zijn onder meer de ouders, medeleerlingen, het schoolteam, de scholengemeenschap of scholengroep, de pedagogische begeleidingsdienst, het CLB, VDAB en andere diensten voor arbeidsbemiddeling, gespecialiseerde trajectbegeleiding (GTB), de inspectie en de samenleving in brede betekenis.

Sommige actoren zijn **decretaal verplicht** een rol op te nemen bij het vormgeven van de onderwijsloopbaanbegeleiding van leerlingen.

- De scholengemeenschap maakt afspraken over een objectieve en optimale leerlingenoriëntering⁷.
- Voor de school is deze opdracht onder meer geëxpliciteerd via de eindtermen, het evalueren, rapporteren, attesteren, e.d.
- Onderwijsloopbaanbegeleiding is een begeleidingsdomein van het CLB en betreft zowel schoolondersteuning als leerlinggebonden aanbod⁸.
- De Permanente ondersteuningscel voor CLB's en de Pedagogische begeleidingsdienst hebben een opdracht in het ondersteunen van scholen en CLB's bij het vormgeven van onderwijsloopbaanbegeleiding.
- Bij een inschrijving in het deeltijds beroepssecundair onderwijs schrijft het CDO de leerling tevens in als deeltijds lerende bij de VDAB⁹. De inschrijving van de Brusselse leerlingen bij de VDAB verloopt via de inschrijving bij Actiris en de automatische gegevensuitwisseling tussen Actiris en de VDAB die hierop volgt¹⁰.

⁷ Besluit van de Vlaamse Regering houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs, art. 57 °2 (24 juni 2011).

⁸ Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de operationele doelstellingen van de Centra voor Leerlingenbegeleiding (3 september 2009).

⁹ Decreet leren en werken, art. 46 (3 oktober 2008).

¹⁰ http://partners.vdab.be/cvs/cvs_onderwijs_blx_cdo.shtml

4| Onderwijsloopbaanbegeleiding in al haar dimensies

Onderwijsloopbaanbegeleiding is een hefboom voor kansenbevordering. We zien onderwijsloopbaanbegeleiding als een opportuniteit om kansenbevordering te bieden aan alle leerlingen en gaan daarbij uit van de rol van de school in de samenleving. We hebben zowel aandacht voor de leerling zelf in zijn context, als voor de schoolcultuur en de onderwijspraktijk. We hebben bijzondere aandacht voor leerlingen die door omstandigheden (sociale achtergrond, leefsituatie, specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften) in hun leerproces bedreigd zijn.

Onderwijsloopbaanbegeleiding is **een proces binnen de levensloopontwikkeling**. De gerichte aandacht voor onderwijsloopbaanbegeleiding gedurende de gehele onderwijs carrière van een leerling past in een breder perspectief om de leerling zichzelf te laten zijn en hem te laten ontwikkelen tot een zo gezond mogelijke, actieve burger. We willen dat de leerling zich met voldoende zelfvertrouwen kan handhaven in veranderende persoonlijke en maatschappelijke omstandigheden.

Met onderwijsloopbaanbegeleiding willen we de maatschappelijke **veerkracht** van de leerling versterken. We bedoelen hier de wisselwerking tussen de mogelijke bijdrage van de leerling aan de maatschappij en de mogelijkheden die de maatschappelijke context biedt voor de zelfrealisatie van de leerling. Hiertoe moet de leerling inzicht hebben in wat hij zelf aan talenten en capaciteiten in huis heeft en/of kan ontwikkelen en in wat de mogelijkheden zijn die de samenleving hiertoe nu en toekomstgericht kan bieden. De samenhang tussen opleiding, arbeid en een leven lang leren is voor de leerling belangrijk. Een goede voorbereiding hierop, met aandacht voor de ontwikkeling van een arbeidsidentiteit en voor een leven lang leren, beschouwen we dan ook als een wezenlijk onderdeel van onderwijsloopbaanbegeleiding.

Daarom hebben we bij de onderwijsloopbaanbegeleiding van onze leerlingen aandacht voor de volgende elementen in het keuzeprocess: zelfconceptverheldering, horizonverruiming en keuzebekwaamheid, ook wel **onderwijsloopbaancompetenties** genoemd.

Zelfconceptverheldering heeft betrekking op het leren kennen van zichzelf als leerling, houdt in dat de leerling zichzelf beter leert kennen, zijn belangstelling, capaciteiten, motieven, waarden en gevoelens, noden en behoeften, fysieke eigenschappen, gezondheidsaspecten, e.d.

Horizonverruiming betekent het leren kennen van keuzemogelijkheden over studies en beroepen, rechten en plichten, levensstijlen, sociale rollen en rolverwachtingen.

Keuzebekwaamheid of het beschikken over beslissingsvaardigheden uit zich in het zicht hebben op de eigen besluitvormingsstijl (eerder rationeel, eerder impulsief, uitstelgedrag,...), vaardigheden om mogelijkheden af te wegen en consequenties van gemaakte keuzes in te zien, alternatieve keuzes te maken voor het geval de voorkeurkeuze niet realiseerbaar blijkt of niet beantwoordt aan de verwachtingen.

Bij de overgang naar de arbeidsmarkt spreken we van het verwerven van de volgende **loopbaancompetenties**¹¹: kwaliteitenreflectie, motievenreflectie, werkexploratie, loopbaansturing en netwerken.

Contextuele aspecten beïnvloeden het keuzeprocess. Het is van belang dat de leerlingen inzicht krijgen in de invloed van zowel de brede context (verhouding vrije tijd versus arbeidstijd, kenmerken van leefgemeenschap en cultuur, sociaal-economische status, ...), als de nauwe context (thuis/ouders, familie/kennissen, vrienden/peers, school/

¹¹ Kuijpers, M., Breng beweging in je loopbaan, 5 loopbaancompetenties voor waardevol werk, Uitgeverij Academic Service (2004).

verenigingsleven, ...). Bij deze aspecten gaat het om een dynamische samenhang waarbij wijzigingen of ontwikkelingen binnen één aspect een invloed (kunnen) hebben op de andere aspecten¹². Het verwerven van deze competenties zorgt ervoor dat de leerling tot **zelfsturing** komt, zodat hij bewust kan reageren op keuzesituaties en veranderingen die zich in zijn loopbaan voordoen. De leerling leert zijn eigen weg te gaan in een autonomie-ondersteunend klimaat¹³.

5| Proactief groepsgericht én individueel

Ook binnen onderwijsloopbaanbegeleiding wordt gewerkt vanuit een continuüm van zorg. De brede basiszorg op school is van essentieel belang. Hoe beter de brede basiszorg uitgebouwd wordt, hoe meer kans dat die brede basiszorg tegemoetkomt aan de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van leerlingen en dat de zorg voor een leerling niet moet worden verhoogd of uitgebreid¹⁴. Daarom gaan we uit van een **proactieve groepsgerichte aanpak** waarbij we ook aandacht hebben voor **individuele behoeften** van een leerling. In de brede basiszorg (fase 0 van het zorgcontinuüm) zitten onder meer het evaluatiebeleid op school, attitudes van leerkrachten die het ontdekken en ontwikkelen van talenten bij de leerling stimuleren en de wijze waarop onderwijs wordt georganiseerd. In de fase van de verhoogde zorg (fase 1 van het zorgcontinuüm) kan een meer gerichte of individuele aanpak een oplossing bieden voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Er is een uitgebreid instrumentarium voorhanden dat zowel door leerkrachten als leerlingen of hun ouders kan gehanteerd worden om het keuzeproces te ondersteunen. In de fase van de uitbreiding van zorg (fase 2 van het zorgcontinuüm) kan het CLB ingaan op een zorgvraag van een school, een leerling of van ouders. Hier start het CLB het proces van de handelingsgerichte diagnostiek. Voor alle leerlingen in uitbreiding van zorg worden de onderwijs- en opvoedingsbehoeften zo goed mogelijk vastgesteld¹⁵. Op deze manier worden de randvoorwaarden ontwikkeld om de leerling maximale slaagkansen te bieden, binnen een continuüm van zorg waarin school en CLB samenwerken aan de hand van de uitgangspunten van het handelingsgericht werken (HGW)¹⁶.

6| Inspelen op maatschappelijke evoluties

De snelle maatschappelijke veranderingen hebben onder meer wisselende competentiebehoeften en nood aan flexibiliteit als gevolg. Er is een veel losser verband tussen studierichting/diploma en beroep. Daarom focussen scholen op competentieontwikkeling via een aanpak die **veranderingsbekwaamheid** bewerkstelligt. Het CLB ondersteunt de school hierbij en richt zich bijkomend op de begeleiding van individuele leerlingen.

¹² Lacante, M., Van Esbroeck, R., Met een dynamische keuzebegeleiding naar een effectieve keuzebekwaamheid. In opdracht van de Vlaamse minister voor Onderwijs en Vorming, in het kader van het 'OBPWO-programma'. Brussel/Leuven: Vrije Universiteit Brussel/Katholieke Universiteit Leuven, & D Vos, A. (2008).

¹³ Vansteenkiste, M., Soenens, B., Sierens, E., & Lens, W., Hoe kunnen we leren en presteren bevorderen? Een autonomie-ondersteunend versus controle-rend schoolklimaat, *Caleidoscoop*, 17, 18-25 (2005).

¹⁴ Voor een volledige beschrijving van het zorgcontinuüm zie <http://www.prodiagnostiek.be/>.

¹⁵ Visie op schoolbeleid inzake leerbegeleiding in het basisonderwijs (PBD GO! –september 2014) http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/Prikbordvoor-leerkrachten/Basisonderwijs/standpunten/Standpunten/VisietekstLeerbegeleidingBasisonderwijs20141020.pdf.

¹⁶ Pameijer N., van Beukering T., Van der Wulp M. e.a., (2012).

Onderwijsloopbaanbegeleiding staat niet op zich. Keuzes in het kader van het programmatiebeleid op het niveau van de scholengemeenschap, het evaluatiebeleid in scholen, professionalisering van leerkrachten, het omgaan met outputresultaten, e.d. zijn er onlosmakelijk mee verbonden.

7| Niveau- en schooloverstijgend

Onderwijsloopbaanbegeleiding veronderstelt een niveau-overstijgende aanpak met aansluiting tussen de onderwijsniveaus. We willen continuïteit nastreven door een gelijkgerichte aanpak, geïntegreerd in alle lessen en blijven daarbij voortdurend aandacht hebben voor leerlingsspecifieke keuzes. We kunnen dit vormgeven door bijvoorbeeld keuzesituaties in te bouwen via werkvormen zoals hoekenwerk, coöperatief leren, begeleid zelfstandig leren, door in te spelen op de verschillende interesses van leerlingen via differentiatie, en zo meer. Keuzebegeleiding is ook mogelijk via reflectiemomenten in de klas over keuzesituaties.

We gaan ervan uit dat onze leerlingen ook buiten het onderwijs heel wat leerervaringen kunnen opdoen tijdens formele, non-formele en informele leermomenten. Ook deze leerervaringen erkennen en valoriseren we bij de begeleiding van onze leerlingen. De leerling kan al van bij aanvang in het basisonderwijs een neerslag van zijn ervaringen en relevante gegevens bijhouden, in de vorm van bijvoorbeeld een groeiboek of portfolio, en blijft hier gedurende zijn loopbaan de eigenaar van.

We zijn met velen om onze schouders onder onderwijsloopbaanbegeleiding te zetten. Ieder van ons levert hiertoe een bijdrage in een samenspel van alle betrokken actoren. De **ondersteuning en professionalisering van deze verschillende actoren** is dan ook van belang voor ons opdat ook zij de nodige capaciteiten kunnen ontwikkelen.

8| Een zijsprong – bruggen van secundair naar hoger onderwijs

Een degelijke onderwijsloopbaanbegeleiding houdt in dat de leerling over alle mogelijke middelen en informatie beschikt en in eigen beheer heeft opdat een relevante **vrije studiekeuze** mogelijk wordt **zonder sturing**.

Een oriënteringsproef moet voor het GO! als een oriënteringsmoment ingebed zijn in een traject van onderwijsloopbaanbegeleiding. Een vrijwillig oriënteringsmoment kan op het einde van het 4de jaar secundair onderwijs een **reflectie** zijn op verworven competenties, interesses en contextuele factoren die een leerling helpt in zijn keuzeproces. Het resultaat van deze oriëntering geeft een leerling ook zicht op welke competenties hij nog moet verwerven en welke contextuele voorwaarden moeten worden vervuld. Op een later tijdstip kan dit proces opnieuw doorlopen worden om de evolutie te monitoren. Op deze manier kan dit voor de leerling een **zelfevaluatie** worden, waarbij hij al dan niet begeleiding en ondersteuning door school en/of CLB kan vragen. We pleiten voor een vrijwillig initiatief om de collectieve druk te vermijden en om de geboden onderwijsloopbaanbegeleiding zichtbaar te maken, zodat leerlingen deze zelfevaluatie als zinvol ervaren voor hun eigen toekomstbepaling of levensloopontwikkeling.

Een 'niet-bindende' proef 'als sluitstuk van het studiekeuzetraject' houdt het risico in dat ze toch als een element in een eventuele 'ontrading' gebruikt kan worden. De stap naar 'voorselecteren' is dan niet ver weg.

9| Bibliografie en referenties

Besluit van de Vlaamse Regering houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs, art. 57 °2 (24 juni 2011): <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14289>

Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de operationele doelstellingen van de Centra voor Leerlingenbegeleiding (3 september 2009):
<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14124>

Bouwen aan de brug tussen secundair en hoger onderwijs: het einddocument van het overleg tussen SO, CLB en HO (22 april 2013):
<http://www.vlir.be/media/docs/Onderwijs/Bouwenaandebrugtussensecundairenhogeronderwijs.pdf>

CIPO-referentiekader van de onderwijsinspectie:
http://www.ond.vlaanderen.be/inspectie/opdrachten/doorlichten/bijlagen/CIPO_indicatoren_variabelen.pdf

Decreet betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding (1 december 1998):
<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=12274>

Decreet leren en werken, art. 46 (3 oktober 2008):
<http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14032>

Germeijs, V. en Verschueren, K., *De keuze van een studie in het hoger onderwijs: het beslissingsproces, risicofactoren, en samenhang met uitvoering van de keuze*, Caleidoscoop (2007).

Harre K., Smeyers L., Vanhoof J. met medewerking van Marie Dattoli en Kylie Pinceel, *Evaluatiepraktijk op school. 10 pijlers voor een kwaliteitsvolle leerlingenevaluatie*, ASP/Politeia, (2014), uitgegeven in het GO! publicatiefonds.

Kuijpers, M., *Breng beweging in je loopbaan, 5 loopbaancompetenties voor waardevol werk*, Uitgeverij Academic Service (2004).

Lacante, M., Van Esbroeck, R., *Met een dynamische keuzebegeleiding naar een effectieve keuzebekwaamheid*. In opdracht van de Vlaamse minister voor Onderwijs en Vorming, in het kader van het 'OBPWO-programma'. Brussel/Leuven: Vrije Universiteit Brussel/Katholieke Universiteit Leuven, & D Vos, A.(2008).

Meijers, F., Kuijpers, M. en Winters, A., *Leren kiezen / kiezen leren, een literatuurstudie* (2010).

Pameijer, N., van Beukering, T., Van der Wulp, M. e.a., *Handelingsgericht werken in het voortgezet onderwijs*, Leuven, Acco (2012).

Savickas, M.L. *Career Construction theory and practice*. In R. W. Lent & S.D. Brown (Eds.) *Career Development and Counseling: Putting theory and research to work* (2nd ed., pp. 147-183) Hoboken, New Jersey: Johan Wiley & Sons (2013).

Schoolloopbaanbegeleiding in de praktijk, in *Onderwijsspiegel 2008-2009*, Brussel: Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, p.13-64, 2010:

<http://www.ond.vlaanderen.be/inspectie/organisatie/Documenten/spiegel/2008-2009.pdf>

Spijkerman, R. en Bienemann M., *De toekomst van de leerling*, Kloosterhof Neer B.V. (2014).

Vansteenkiste, M., Soenens, B., Sierens, E., & Lens, W., *Hoe kunnen we leren en presteren bevorderen? Een autonomie-ondersteunend versus controlerend schoolklimaat*, *Caleidoscoop*, 17, 18-25 (2005).

Visie op schoolbeleid inzake leerbegeleiding in het basisonderwijs (PBD GO! –september 2014):

http://www.g-o.be/sites/portaal_nieuw/Prikbordvoorleerkrachten/Basisonderwijs/standpunten/Standpunten/VisietekstLeerbegeleidingBasisonderwijs20141020.pdf

Visietekst onderwijsloopbaanbegeleiding CLB GO! (2013).

VOET@2010, nieuwe vakoverschrijdende eindtermen voor het Secundair Onderwijs, Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming AKOV (2010).

